

СУЧАСНІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІ ПРІОРИТЕТИ УКРАЇНИ І ЗАВДАННЯ ДИПЛОМАТІЇ

З моменту відновлення незалежності України національна економіка пройшла 16-тирічний шлях від стану глибокої економічної кризи до побудови ринкового економічного середовища, визнаного США та Європейським Союзом. Наразі наша держава стала невід'ємною частиною світового економічного простору. Про це свідчать такі дані.

У 2006 році Україна здійснювала зовнішньоторговельні операції з 213 країнами світу. Експортні поставки товарів здійснювали 13500 учасників ЗЕД різних форм власності, з яких 12800 приватних підприємств та компаній. Приватний бізнес забезпечив 92,6% загального обсягу експорту.

При цьому зовнішньоторговельний оборот склав минулого року майже 95 млрд. доларів, хоча й від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі товарами збільшилося до 6,7 млрд. доларів – найгірший показник за останні 11 років. Коефіцієнт покриття імпорту експортом склав 0,85 – найгірший показник за останні 10 років. Водночас, від'ємне сальдо зовнішньоторговельного балансу (товари та послуги) склало 2,9 млрд. доларів (у 2005 році позитивне сальдо 1,3 млрд. доларів), а коефіцієнт покриття експортом імпорту дорівнював 0,95. Минулого року Україна здійснювала зовнішньоторговельні операції послугами з 209 країнами світу. Експорт послуг здійснювали 4437 підприємств, з яких лише 576 – державні. Проте, державні компанії експортували 50,6% послуг.

Про місце України у світовій торгівлі свідчать наступні дані. Частка нашої країни у зовнішньоторговельному обороті США складає 0,08%, Росії – 5,5%, ЄС – 1,14%, ФРН – 0,38%. У 2006 р. Україна виробила 4,3% світової залізорудної сировини, 3,4% світового виробництва сталі. Найбільшими статтями експор-

КОРСУНСЬКИЙ С. В.,
доктор фізико-
математичних наук,
в.о. професора,
директор
Департаменту
економічного
співробітництва

МЗС України

ту були недорогочінні метали та продукція хімічної промисловості. Частка України у світовому експорті карбаміду складає – 27%, аміаку – 15%, прокату чорних металів – 7,7%.

Формуючи економічну складову діяльності зовнішньополітичного відомства, МЗС виходить з високої експортної орієнтованості України, коли зовнішньоторговельний оборот складає майже 90% валового внутрішнього продукту, а експорт перевищує 43% від загального обсягу ВВП. Суттєва залежність економіки від зовнішньоекономічних факторів обумовлює пріоритетну увагу до розвитку експортного потенціалу, розширення доступу українських товарів до зовнішніх ринків. У частині реалізації зовнішньоекономічної політики держави МЗС та диппредставництва працюють у тісній співпраці з Міністерством економіки, галузевими міністерствами та відомствами, об'єднаннями підприємців, торговельно-промисловими палатами, місцевими владами.

Економічна складова є визначальним напрямком та одним з найбільш важливих критеріїв оцінки роботи закордонних диппредставництв. При цьому спектр питань на зовнішньоекономічному напрямку, вирішення яких покладається на диппредставництва, складається з наступного:

- двосторонні торговельно-економічні відносини з країною перебування (країнами акредитації);
- багатосторонні взаємовідносини – взаємодія з міжнародними організаціями (МВФ, СБ, ЄЕК ООН, ОЕСР, ОЧЕС тощо);
- інформаційно-аналітичне забезпечення центральних органів виконавчої влади матеріалами оперативного і стратегічного характеру;
- організаційне забезпечення і правова допомога при здійсненні зовнішньоекономічних проєктів;
- сприяння контактам на рівні окремих компаній.

Ефективність реалізації цих завдань безпосередньо залежить від рівня представництва економічних інтересів України, кваліфікації співробітників, вміння використовувати політичні важелі для досягнення економічних цілей, а також загального стану двосторонніх відносин з відповідною країною.

У 2006-2007 рр. у взаємодії з іншими органами виконавчої влади за ініціативи та безпосередньої участі диппредставництв вирішено низку актуальних проблем державного значення для успішного просування економічних інтересів України.

Завершується процес приєднання України до СОТ. Для українського товаровиробника членство в СОТ означає лібералізацію доступу на ринки, зниження витрат ведення зовнішньоекономічної діяльності, вартості сировини, проміжної продукції та інвестиційних товарів, зменшення витрат від дискримінаційних обмежу-

вальних заходів, посилення правового захисту шляхом доступу до СОТівського механізму вирішення торгових суперечок.

У цьому контексті слід визнати, що підписання протоколів з США та ЄС мало чітку політичну мотивацію. Це стало можливим завдяки активній роботі диппредставництв України в США, країнах-членах ЄС, скоординованим діям МЗС та Мінекономіки. У випадку з Тайванем та Киргизстаном пошук компромісних рішень здійснювався за активної участі дипломатичної служби.

Зовнішньополітичне відомство спільно з диппредставництвами в США та ЄС забезпечувало дипломатичний супровід процесу визнання України країною з ринковою економікою з боку США та ЄС, скасування поправки Джексона-Веніка, що значно покращило умови доступу українських товарів на ці ринки.

Разом з відповідними міністерствами українська дипломатія працювала над покращенням кредитного рейтингу України. У результаті активної роботи диппредставництв України в країнах-членах ОЕСР у січні 2007 р. було прийняте рішення про переведення України до 5-ї групи кредитних ризиків, що дало відчутний економічний ефект – знизило вартість зовнішніх кредитних ресурсів, збільшило термін запозичень, скоротило відсоткову ставку та розмір комісійних і, як наслідок, зменшило вартість багатьох міжнародних проєктів. Вирішено питання щодо набуття нашою державою повноправного членства в Комітеті зі сталі, опрацьовується питання надання Україні статусу спостерігача в комітетах з питань конкуренції, підприємництва та суднобудування ОЕСР.

Завдяки спільним зусиллям Мінпаливноенерго і МЗС, Україна стала повноцінним учасником загальноєвропейських процесів по виробленню спільної ефективної енергетичної політики. Зокрема, Україна набула статус спостерігача в Договорі про енергетичне співтовариство, уклала протокол про наміри з Секретаріатом проєкту НАБУККО, й нині сприймається Європейською Комісією як важливий партнер по забезпеченню енергетичної безпеки Європи. МЗС бере безпосередню участь у вирішенні проблем атомної енергетики та Чорнобильських проблем, зокрема реалізації проєктів кваліфікації ядерного палива, спорудження сховищ відпрацьованого палива, а також завершення тендеру по будівництву об'єкта "Укриття".

Наразі МЗС України здійснює координацію виконання програми головування України в ОЧЕС, що розпочалася з листопада 2007 р. Нею передбачено, зокрема, проведення заходів міністерського рівня в галузях енергетики, транспорту, зовнішньої торгівлі, за підсумками яких будуть ухвалені декларації про співробітництво в конкретних сферах, меморандуми щодо здійснення багатосторонніх проєктів. Реалізація

програм, що передбачає досягнення належної координації країн-членів організації, вимагає широкого залучення закордонних диппредставництв як у цих країнах, так і при міжнародних організаціях, зокрема ПУ при ЄС, ППУ в Женеві, та в державах, що мають статус спостерігача в організації, передусім у США, ФРН, Італії, Польщі тощо.

Разом з Мінтрансв'язку та Мінприроди МЗС відстоює інтереси України в рамках реалізації проекту відновлення глибоководного суднового ходу "Дунай-Чорне море".

Разом з тим, досягнутої міжвідомчої взаємодії навряд чи достатньо для вирішення складних завдань сучасного етапу розвитку зовнішньої економіки. Більш високий рівень взаємодії МЗС, Мінекономіки, інших міністерств і відомств України міг би бути досягнутий, зокрема шляхом відновлення діяльності спільних координаційних механізмів Міністерства закордонних справ України та Міністерства економіки України, у разі необхідності, проведення спільних засідань колегій МЗС та Мінекономіки України із залученням представників зацікавлених міністерств та відомств.

Враховуючи негативні тенденції у зовнішньоторговельній діяльності у 2006 р., які головним чином пов'язані з випереджаючими темпами зростання імпорту над експортом, предметом окремої уваги стало зняття перешкод на шляху реалізації експортного потенціалу України, вирішення таких важливих завдань, як нарощування обсягів експорту, освоєння нових, перспективних ринків у першу чергу в країнах Близького Сходу, Азії, Африки та Латинської Америки.

Спільними зусиллями МЗС та Мінагрополітики за активним сприянням ПУ в РФ, США та країнах-членах ЄС поновлено експорт української продукції агропромислового комплексу до Росії та ЄС, зняті гострі питання торгівлі сільськогосподарською продукцією зі США.

Розширення присутності України на перспективних ринках відкриває нові можливості для українських підприємств у плані збільшення обсягів поставок машинобудівної, металургійної та хімічної продукції, продовольства, а також для надання послуг, пов'язаних з розвідуванням та освоєнням родовищ корисних копалин, спорудженням об'єктів промисловості, енергетики, транспортної інфраструктури тощо.

У цьому контексті важливого значення набуває забезпечення диппредставництвами участі українських експортерів у міжнародних виставках та ярмарках у країнах Близького Сходу, Азії, Африки та Латинської Америки з метою виходу на ринки збуту продукції, активізації взаємовигідної співпраці, налагодження прямих зв'язків з потенційними партнерами. На позитивну оцінку заслуговує, зокрема, досвід ПУ в Єгипті щодо відкриття у м. Каїр постійно діючої експозиції продукції ВАТ "КрАЗ".

З огляду на стійкі позитивні тенденції економічного розвитку, в якості важливих потенційних торговельних партнерів України слід розглядати країни Латинської Америки, зокрема, Перу і Бразилію, яка також нещодавно визнала Україну країною з ринковою економікою.

Важливим напрямком діяльності диппредставництв є сприяння українським підприємствам у справі просування їх продукції на світові ринки. Особлива увага приділяється підтримці флагманів української економіки, зокрема, АНТК ім. Антонова, ДП ВО "Південний машинобудівний завод ім. А.М. Макарова", НАК "Нафтогаз України", ВАТ "Концерн "Стирол", ВАТ "Сумське науково-виробниче об'єднання ім. Фрунзе", ЗАТ "Будівельна асоціація "Інтербудмонтаж", ВАТ "Крюковський вагонобудівний завод", ВАТ "Азовмаш", ВАТ "Турбоатом", ДП "Завод ім. Малишева", ЗАТ "Кримський титан", ВАТ "Холдингова компанія "АвтоКрАЗ", ВАТ "Мотор Січ", корпорації "Богдан" на перспективних ринках. Це – Бразилія, Єгипет, Китай, Ірак, Іран, Туреччина, Казахстан, Грузія тощо.

Українська дипломатія приділяє першочергової уваги просуванню продукції аерокосмічного комплексу, важкого енергетичного машинобудування на ринки Центральної Азії, Латинської Америки, Китаю. Фактично жоден з масштабних економічних проектів, починаючи з просування українських товарів на ринки інших держав до укладення дво- і багатосторонніх угод у торговельно-економічній сфері не залишається поза увагою МЗС та диппредставництв.

Важливим пріоритетом зовнішньоекономічної діяльності залишається економічна взаємодія з Російською Федерацією (27,6% від загального зовнішньоторговельного обороту України) та країнами-членами СНД (39,1%).

МЗС, виконуючи координуючу функцію в рамках співробітництва з СНД, приділяє увагу розвитку економічної складової взаємодії в рамках цієї організації. Сьогодні Україна бере участь у виконанні 38 цільових програм та проектів. Україна головує з травня 2007 р. в Раді глав урядів та Економічній раді СНД (з березня 2007 р.). Пріоритетним є питання функціонування зони вільної торгівлі без вилучень і обмежень, створення умов для транспортування та гарантованого забезпечення вуглеводними енергоресурсами.

Не менш важливими є зв'язки з традиційними партнерами на європейському континенті. Готовність ЄС до початку переговорного процесу з Україною, щодо створення зони вільної торгівлі відразу ж після вступу до СОТ, вимагатиме від України формування чіткої позиції щодо практичних засад створення ЗВТ з урахуванням національних інтересів, виходячи з того, що темпи лібералізації національного ринку мають співвідноситись з темпами пристосування вітчизняних суб'єктів господарювання до нових вимог конкуренції. Більш високий рівень двосторонніх

відносин з ЄС у рамках нової стратегічної угоди, безперечно, сприятиме вирішенню поточних проблем двостороннього торговельно-економічного співробітництва.

На фоні збільшення загальних обсягів двостороннього зовнішньоторговельного обороту з ЄС (у 2005 р. – 30%, у 2006 р. – 32%) певне занепокоєння викликають тенденції нарощування від'ємного сальдо у 2005р. (- 2,7 млрд. дол. США) та 2006 р. (- 4,7 млрд. дол. США) через суттєве збільшення імпорту. Тому Україні конче потрібне розширення присутності на європейському економічному просторі, знаходження відповідних ніш на ринках високотехнологічної продукції, нарощування обсягів прямих іноземних інвестицій з Євросоюзу. Актуальними залишаються питання просування експорту до ЄС української сільськогосподарської продукції, у першу чергу, тваринного походження, підготовка до приєднання України до Угоди про оцінку відповідності та прийнятності промислової продукції. У реалізації цих планів важливі завдання стоять перед ПУ при ЄС та ПУ в країнах-членах ЄС.

Важливу роль у справі оптимізації двосторонніх торговельно-економічних зв'язків України відіграють Міжурядові комісії з торговельно-економічних питань. Разом з тим, вони не завжди можуть підтримувати належний рівень двостороннього співробітництва, особливо, у міжсесійний період.

Дієвим механізмом налагодження двосторонньої взаємодії могли б стати Ділові ради двостороннього співробітництва, які вже довели свою ефективність, зокрема, у сфері забезпечення інтересів малих і середніх підприємств. Ці ради, як правило, є неурядовими органами і складаються із зацікавлених підприємців, голів палат двосторонньої торгівлі, агентств сприяння торгівлі, а також представників галузевих міністерств і відомств, і могли б працювати під егідою ТПП або УСПП. Низка ПУ порушує питання про доцільність створення таких рад. На окрему увагу заслуговує вивчення досвіду роботи Групи високого рівня з економічних питань з Німеччиною.

Важливим завданням диппредставництва є попередження ускладнень у торговельно-економічних відносинах України з партнерами, а в разі виникнення, сприяння їх оперативному врегулюванню. Важливо продовжувати роботу з виявлення бар'єрів для експорту українських товарів, послуг, інвестицій, об'єктів інтелектуальної власності, готувати пропозиції щодо заходів по їх усуненню. Дипустанови надають сприяння у врегулюванні торговельних суперечок, пов'язаних з порушенням деякими країнами умов торговельно-економічних угод з Україною та застосуванням національного законодавства, яке дискримінує українських учасників зовнішньоекономічної діяльності. Найбільше навантаження по вирішенню зазначених питань лежить на ПУ в РФ, США, ЄС тощо.

Суттєва увага приділяється відстоюванню інтересів українських підприємств у питаннях антидемпінгових розслідувань, порушених, зокрема, ЄС щодо металургійної продукції (ПУ при ЄС, ПУ у ФРН, Бельгії, Італії та ін.). Показовим є досвід ПУ в Індії, яке працює у постійному контакті з Генеральною дирекцією з антидемпінгу Міністерства торгівлі і промисловості. Результатом стало припинення антидемпінгових розслідувань щодо постачання з України лимонної кислоти та віскозного волокна. Слід відзначити активну роботу щодо захисту інтересів українських експортерів, яка проводиться Посольством України в Туреччині (антидемпінгові розслідування по мідному дроту, катаній литій заготовки та виробів зі скла походженням з України).

На позитивну оцінку заслуговує робота ПУ в Литві по створенню системи постійного моніторингу “чутливої продукції” через налагодження взаємодії з митними та статистичними органами для запобігання порушення антидемпінгових та спеціальних розслідувань.

Водночас, керівники закордонних диппредставництв звертають увагу на необхідність більш широкого залучення провідних українських підприємств до реалізації заходів по просуванню експортної продукції. Представники українського бізнесу могли б на регулярній основі проводити широкомасштабні зустрічі з політичною та підприємницькою елітою країн, що становлять інтерес з точки зору зовнішньоекономічних зв'язків, для розширення їх інформованості з питань економічної ситуації в нашій країні, кон'юнктури ринку, перспектив і можливостей розширення бізнесу в Україні. Велика робота в цьому контексті проводиться ПУ в США, ФРН, РФ, Франції, Великій Британії, Італії, Португалії, Польщі, Греції, Нідерландах та ін.

Перспективною формою роботи стає дипломатичний супровід великих інвестиційних проєктів в Україні та формування позитивного іміджу України як інвестиційно привабливого партнера, що, у свою чергу, значно поліпшує ситуацію із залученням іноземних інвестицій, загальний обсяг яких, станом на кінець 2006 р., досяг 21,2 млрд. дол. США.

У сучасних умовах боротьба за володіння енергоресурсами, контроль над їх транспортуванням, за вплив на ринки споживання енергоносіїв набули абсолютного пріоритету для переважної більшості держав світу, стали одним з головних чинників реалізації їх зовнішньоекономічних інтересів, ключовим елементом зовнішньої політики.

Для нашої держави це виклик, оскільки будучи країною-транзитером і споживачем, але не виробником, Україна певною мірою обмежена в маневрі стосовно захисту власних національних інтересів.

Провідне значення у вирішенні проблем розвитку національної енергетичної сфери належить зовнішньополітичним факторам. Відповідно, од-

ним з головних завдань МЗС та диппредставництв на довгострокову перспективу є надання активного дипломатичного сприяння забезпеченню енергетичної безпеки з урахуванням тенденцій розвитку енергетичної сфери на глобальному та регіональному рівнях. Саме на це спрямована першочергова увага значної частини диппредставництв України.

Серед сигналів, які надходять до МЗС, слід виокремити ряд негативних тенденцій для розвитку енергетичної галузі України. Зокрема, диппредставництвами України в США, країнах-членах ЄС, РФ та Туркменістані неодноразово зверталась увага на використання ключовими країнами-постачальниками вуглеводневої сировини, головним чином РФ, енергетичних важелів в якості засобів досягнення політичних цілей, а також на перегляд країнами-споживачами російського газу у Європі, стратегічних і тактичних підходів у вирішенні питань їх енергетичної безпеки. З метою захисту наших інтересів перед диппредставництвами України в ключових країнах-постачальниках, транзитерах і споживачах енергоносіїв, таких як РФ, США, Польща, Словаччина, Чехія, Казахстан, Азербайджан, Туркменістан, Туреччина, Грузія, ФРН, Австрія, Білорусь, Литва поставлене завдання щодо запровадження системних і комплексних заходів з реалізації Енергетичної стратегії України, Програми диверсифікації джерел постачання нафти в Україну на період до 2015 року, а також Плану заходів з реалізації проекту розвитку Євро-Азіатського нафто-транспортного коридору.

Першочергова увага в цьому напрямі приділяється питанням реалізації проекту нафтопроводу Одеса-Броди-Гданськ, диверсифікації джерел енергопостачання в Україну, створення альтернативних джерел постачання ядерного палива для АЕС України.

У цьому зв'язку слід відзначити діяльність МЗС, спрямовану на збереження зацікавленості міжнародного співтовариства, насамперед, наших партнерів по Меморандуму щодо ЧАЕС – країн Великої Сімки та ЄК, до виконання положень зазначеного Меморандуму шляхом виділення необхідних коштів і реалізації в повному обсязі міжнародних проектів на ЧАЕС.

У контексті протидії посиленню зовнішнього тиску на нашу державу в енергетичній сфері слід відзначити роботу диппредставництв України, спрямовану на аналіз міжнародних проектів з будівництва нових обхідних маршрутів транспортування в Європу російського природного газу (зокрема, Північноєвропейського трубопроводу та проекту “Блакитний потік”-2), започаткування проекту з будівництва нафтопроводу “Бургас-Александропулс” та відповідне блокування процесу входження України до світових і регіональних енергетичних ринків і участі українських компаній у перспективних міжнародних енергетичних проектах.

МЗС спільно з диппредставництвами України на постійній основі вживає заходів щодо окремих тенденцій розвитку енергетичного сектору РФ та Європи, наслідком яких є протидія заходам нашої держави в напрямі диверсифікації джерел енергопостачання та монополізація російською стороною експортних потоків енергоносіїв з Центральної Азії, у першу чергу, у контексті можливості створення так званого “газового ОПЕК” за участі основних країн-виробників газу; збереження динаміки швидкого зростання вартості газу для України; затягування з переведенням нафтопроводу “Одеса-Броди” на експлуатацію в проектному напрямку та пов'язаним з цим проведенням, за участі української сторони, експерименту по прокачуванню легкої нафти для її подальшої переробки на НПЗ Чехії, Словаччини, Польщі та Литви; недостатні темпи освоєння вуглеводневих покладів на українському шельфі Чорного та Азовського морів тощо.

У контексті завдань економічної дипломатії заслуговують на увагу також зв'язки між регіонами України та інших держав, які сьогодні перетворилися на важливу, динамічну і розгалужену частину всього комплексу двосторонніх відносин, передусім, економічних. Питання зростання, розвитку, зміцнення зовнішньоекономічної діяльності слід вирішувати не лише в Києві, а й на місцях, у регіонах, тобто там, де працює первинна економічна ланка. Так, ПУ в Італії протягом 2006 р. було проведено низку круглих столів та зустрічей в італійських областях Лігурія, Емілія-Роман'я, Калабрія, Аbruццо, Апулія, Фріулі-Венеція-Джулія, Ломбардія, Тоскана та Венето з метою ознайомлення представників місцевих ділових кіл з можливостями співпраці з регіонами України, інвестування в економіку нашої країни. Цей досвід заслуговує на поширення і підтримку.

Велика увага приділяється розвитку співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями. Посольствами України в США і Великій Британії здійснюється постійний моніторинг діяльності групи СБ, МВФ та ЄБРР, підтримується постійний контакт і обмін інформацією з представниками від України у виконавчих органах МФО. Диппредставництва беруть безпосередню участь у підготовці щорічних зборів Керуючих МВФ, СБ та Ради керуючих ЄБРР, підготовці переговорів з укладення кредитних і гарантійних угод. Станом на сьогодні в Україні реалізується 12 проектів СБ на суму 1,1 млрд. дол. США та 8 проектів ЄБРР на суму 740 млн. дол. США.

Реалізація курсу на економізацію зовнішньополітичної діяльності передбачає, поряд із здійсненням викладених вище базисних заходів, цілий комплекс прикладних ініціатив. Це, перш за все, зміцнення взаємодії МЗС та диппредставництв з УСПП, ТПП, об'єднаннями підприємств, іншими недержавними структурами та їх представництвами за кордоном з метою вироблення

спільної позиції з питань зовнішньоекономічної стратегії України, підвищення ефективності роботи дипломатичних установ щодо просування українських товарів на перспективних ринках, розробки шляхів вирішення існуючих проблем.

Існуюча нині система торговельно-економічного представництва інтересів України за кордоном ґрунтується, фактично, на мережі т. зв. "служб економічних радників диппредставництв" (фактично, йдеться про 1-2 дипломатів у складі посольств та постійних представництв, які опікуються економічними питаннями) та торговельно-економічних місій (ТЕМ) у складі диппредставництв. У цілому станом на 03.05.07 у 60 ЗДУ у 58 країнах працювало 62 дипломати, що відповідають за економічні питання, та 126 співробітників ТЕМів (деталізовані таблиці додаються). Українські підприємства та їх об'єднання мають за кордоном, за даними Мінекономіки станом на 01.02.07, лише 284 представництва, з яких 135 розташовані в Росії та інших країнах СНД, 97 – у країнах Європи.

Проведений аналіз дозволяє зробити висновок про відсутність прямого взаємозв'язку між наявністю чи відсутністю ТЕМ, її кількісним складом у тій чи іншій державі та рівнем торговельно-економічного і інвестиційного співробітництва України з цією країною. Значно вагомішими факторами є зовнішньоекономічна кон'юнктура, активність українських підприємств та їх спроможність реагувати на зміни умов ведення бізнесу, геополітичні процеси трансформації світових ринків енергоносіїв, металургійної, хімічної та сільськогосподарської продукції.

Міжнародний досвід свідчить про наявність різних підходів держав світу до захисту своїх зовнішньоекономічних інтересів. Проте спільним є те, що загальна координація державної політики в зовнішніх зносинах здійснюється через зовнішньополітичні відомства, а політичні важелі широко використовуються для досягнення економічних цілей. Навіть Росія, яка ще в червні 2005 року завершила радикальну трансформацію колишніх ТЕМів у торговельні представництва РФ з одночасною оптимізацією їх роботи, включаючи закриття 52 представництв, відкриття 8 та передачу 80 одиниць штатної чисельності з Мінекономрозвитку і торгівлі до МЗС РФ з відповідним фінансуванням, визначила, що згадані торговельні представництва діють під політичним керівництвом посла РФ у відповідній країні.

З урахуванням цих факторів цілком очевидно постає проблема формування такого потенціалу ЗДУ на зовнішньоекономічному напрямку, який би адекватно відповідав інтересам держави. Наприклад, ТЕМи у країнах СНД складають лише 15% від загальної чисельності місій, у той час, як на ці країни припадає майже 40% товарообороту України. У той же час, у країнах ЄС функціонує

більше 40% ТЕМ, а товарооборот з цим регіоном не перевищив 33% від загального зовнішньоторговельного обороту у 2006 р.

Відносно незначна присутність нашої держави в країнах Азії (15 ТЕМів) не завадила тому, що саме з державами цього регіону в Україні складається позитивний торговельний баланс і відбувається стійке зростання обсягів товарообігу, що свідчить про суттєву залежність показників зовнішньої торгівлі від кон'юнктури ринків.

На території американського континенту діють лише 4 ТЕМи і три представництва українських компаній, проте на цьому напрямку Україна традиційно має позитивне сальдо і важливі інвестиційні проекти.

В Африці теж функціонує всього 4 ТЕМи, проте позитивне торговельне сальдо з країнами континенту досягло у 2006 р. 2 млрд. дол., а експорт за останні 10 років зріс у 11 разів.

У 2007 році вже збільшено чисельність працівників торговельно-економічних місій з 148 до 154 штатних одиниць. МЗС та Мінекономіки опрацьовується можливість доведення штатної кількості до 157 одиниць граничної чисельності працівників місій, встановленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2002 року №508-р.

У результаті плідної взаємодії ТЕМ з економічними службами ПУ протягом 2006 р. надано сприяння українським товаровиробникам в укладенні понад 1300 експортних контрактів на суму більше 3 млрд. дол. США, опрацьовано питання реалізації в Україні 944 інвестиційних проєктів на загальну суму понад 1 млрд. дол. США, вітчизняні підприємства залучено до участі в понад 2,5 тис. міжнародних конкурсах і тендерах, що сприяло одержанню ними підрядів на виконання робіт на суму майже 400 млн. дол. США, проведено 302 засідання двосторонніх комісій з питань торгово-економічного співробітництва, налагоджено понад 8 тисяч ділових контактів з представниками ділових кіл країн перебування.

Наведені заходи мали наслідком збільшення у 2006 р. обсягів двосторонньої торгівлі майже з 50 країнами світу. На особливу увагу заслуговує просування вітчизняних товарів та послуг на перспективні ринки Азії, Африки, Латинської та Центральної Америки. Зокрема, збільшення експорту склало: до Бразилії – 25,9%, Індії – 15,4%, Кувейту – 69,5%, Лівії – 128,9%, Марокко – 29,3%, Мексики – 74,5%, ОАЕ – 117,6%, Саудівської Аравії – 37,6%, Туреччини – 18,0%.

Забезпечено значне розширення присутності українських експортерів на ринках Північної Америки. Зокрема: США (+22,6%) та Канади (+44,5%). Необхідно відзначити, що зростання українського експорту до США у зазначений період перевищило темпи зростання імпорту з цієї країни майже у 2 рази, а до Канади – майже в 4 рази.

Слід також звернути увагу на значні темпи зростання експорту до економічно розвинутих держав,

таких як: Австрія (+10,5%), Бельгія (+12,6%), Велика Британія (+18,2%), Італія (+32,0%), Нідерланди (+36,0%), Польща (+32,9%), Румунія (+29,7%), Угорщина (+31,2%), Фінляндія (+52,1%), Франція (+63,5%), Японія (+126,2%).

Відбулося зростання експорту українських товарів та послуг на традиційні ринки збуту: до Азербайджану (+43,8%), Білорусі (+36,5%), Грузії (+51,7%), Естонії (+60,0%), Казахстану (+25,1%), Литви (+34,0%), Македонії (+94,4%), Російської Федерації (+17,1%), Узбекистану (+40,0%), Хорватії (+30,7%).

Стратегічна мета роботи диппредставництв по захисту економічних інтересів України полягає в максимальному використанні зовнішніх чин-

ників для подальшого успішного просування економічних реформ, забезпеченні поступального розвитку національної економіки в умовах послідовної інтеграції до системи світових господарських зв'язків, залученні інвестицій, поліпшенні умов діяльності національних товаровиробників на зовнішніх ринках, підвищенні економічної віддачі та ефективності їх діяльності. Від результатів роботи диппредставництв на цьому напрямку багато в чому залежить подальше просування України шляхом економічних перетворень, зростання її економічного потенціалу і, як наслідок, добробуту нашого народу.

ПОСИЛАННЯ

- ¹ Корсунський С.В. Економіка майбутнього // Політика і час. – 2007. – №1. – С. 48-51.
- ² Корсунський С.В. Енергетична політика України: європейський вибір // Політика і час. – 2006. – №11. – С. 11-13.
- ³ Див.: Комерційна дипломатія: торговельна політика і право: Навчальний посібник. – Львів: Астролябія, 2006.
- ⁴ Див.: Митна статистика зовнішньої торгівлі України: Щорічний збірник. – Державна митна служба, 2006.

Надійшла до редакції 01.02.2008